

A-17959

15

PÖLLUMAJANDUSLIKKE
NÕUANDEID KOLHOOSIDELE

H. MÆSEPP

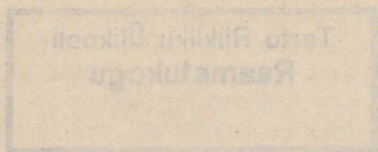
IGASSE KOLHOOSI
HEINASEEMNE
PÖLLUD

PÖLLUMAJANDUSLIKKE NÕUANDEID KOLHOOSIDELE

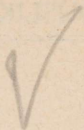
H. MÄESEPP

IGASSE KOLHOOSI
HEINASEEMNE PÕLLUD

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1949

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
7607

A-17909

15

ARHIIVKOGU

Loomakasvatuse arendamisel ja toodangu tõstmisel omab erilist tähtsust tugev söödabaas. Mida enam tahame saada piima, liha, villa, mune ja teisi loomasaadusi, seda kiiremini peame suurendama söödabaasi.

Eesti NSV-s on rohkesti looduslikke rohumaid, kuid nende toodangud on väga madalad ega rahulda loomade söödanoudlust. Looduslikkude rohumaaade asemele tuleb rajada kõrgetoodangulised kultuurniidud ja karjamaad.

Eesti NSV Ülemnõukogu 2. augusti 1949. a. seadlusega „Soostunud maa-alade kuivendamise ja kasutuselevõtmise ning põldheina külvikordade rakendamise plaani kohta Eesti NSV-s suurte ja püsivate saakide kindlustamiseks ning loomakasvatusele kindla söödabaasi rajamiseks“ on antud maaparandustöödele eelseisvatel aastatel grandioosne ulatus. Selleks, et maaparandustööd annaksid kiiremini efektiivseid tulemusi, et paraneks söödabaas ja sellega koos suureneks loomakasvatuse toodang, on vaja parandatud maad viivitamatult võtta kultuuride alla.

Et pärast maaparandustööde läbiviimist ja uudismaade ülesharimist võiks takistusteta rajada uusi kultuurrohumaid, tuleb meil otsustavalt parandada ja laiendada heinaseemnekasvatust. Kultuurrohumaaade rajamiseks vajaliku heinaseemne tootmise kindlustamise eesmärgil on Eesti NSV Ülemnõukogu seadusega kinnitatud heinaseemnepõldude koristuspindala plaan kogu vabariigi ulatuses. Selle kohaselt on ette nähtud seemnepõlde 1951. aastaks 5400 ha, 1952. aastaks 6700 ha, 1953. aastaks 8000 ha, 1954. aastaks 9750 ha ja 1955. aastaks 11 300 ha.

Heinaseemnepõldude rajamisel kujuneb eriti otsustavaks 1950. aasta. Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruse kohaselt tuleb kolhoosides 1950. aastal rajada uusi kõrsheinaseemnepõlde vähemalt 4000 hektaari ulatuses, seega igas kolhoosis 1—2 hektaari. Samas ulatuses on vajalik rajada uusi heinaseemnepõlde ka järgmistel aastatel. See on suur

ülesanne meie noortele kolhoosidele, kes teevad alles algust kõrsheinte seemnekasvatusega ja kellel selletõttu puuduvad heinaseemnete kasvatamiseks vajalikud teadmised ja kogemused. Kuid iga kolhoosi esimees ja brigadiir, kolhoosi teenindav agronoom ja zootehnik peab meeles pidama, et kultuurrohumaade rajamiseks vajalike heinaseemnekoguste saamist ei kindlusta veel ainuüksi heinaseemnepõldude rajamise plaani täitmine, vaid kõige tähtsam on ikkagi saak, seemnepõldudelt saadud seemnehulk. Ainult siis, kui rajame heinaseemnepõllud kõiki eesrindliku agroetnika reegleid täites, kindlustame kultuurrohumaade rajamiseks vajaliku heinaseemne tootmise.

Kolhoosides heinaseemnekasvatuse vastu huvi tõstmiseks ja heinaseemnekasvatuse plaani täitmise kindlustamiseks on kehtestatud rida korraldusi.

Kolhooside poolt riigi ladudesse äraantav^o heinaseeme arvestatakse teravilja kohuslike müüginormide ja traktori-jaamadele tööde eest maksetava naturaaltasu arvele, samuti heina kohuslike müüginormide arvele järgmises asendusvahekorras:

a) üks tsentner äraantud punase ristiku, lutserni, timuti, keraheina, rebasesaba, punase aruheina ja muude kultuurrohumaade heinte seemet — 5 tsentneri teraviljakultuuride ja 15 tsentneri heina eest;

b) üks tsentner äraantud pärisaruheina seemet — 3 tsentneri teraviljakultuuride ja 9 tsentneri heina eest.

c) üks tsentner äraantud aasnurmika, valge kasteheina, rootsi ristiku ja valge ristiku seemet — 6 tsentneri teraviljakultuuride 15 tsentneri heina eest.

Kolhoosidele, kes on juba täitnud viljamüügi kohustuse plaani ja traktori-jaamadele töö eest tasunud naturaaltasu ning müüvad heinaseemet üle müügikohustuse normide, müüakse Keskeraviljasalvest teravilja varumishindadega samas asendusvahekorras. Heinamüügi kohustuse juba täitnud kolhoosidele arvestatakse äraantavad heinaseemned järgmise aasta heinamüügi kohustuse arvele.

Aluseks võttes keskmisi hektaarisaaके näeme, et heinaseemnega on võimalik täita kohuslike teravilja müüginorme soodsamalt kui samasuuruselt maa-alalt saadava teraviljaga. Uhtlasi aga kaetakse äraantava heinaseemnega

ka heinamüügi kohustus. Peale selle on ka heinaseemne eest saadav rahaline tasu tunduvalt suurem kui teravilja eest saadavad summad.

Kolhoosnikuile, kes on ületanud kolhoosi poolt määratud heinaseemnepõldude viljakuse plaani, makstakse täiendavat töötasu iga tsentneri eest, mis on saadud üle viljakuse plaani, teraviljas 40% ulatuses ülaltoodud kindlaksmääratud asendusnormidest. Peale selle on kolhooside juhatustele soovitatud heinaseemet kasvatavaile brigaadide ja lülide kolhoosnikuile välja anda 30% sellest rahasummast, mille kolhoos saab riigile äraantud heinaseemnete eest.

Kultuurrohumaade heinaseemnepõldude rajamiseks vajaliku heinaseemne ostmiseks antakse kolhoosidele krediiti kolmeks aastaks 75% ulatuses seemnete hinnast, kusjuures krediit tuleb katta alates teisest aastast.

Heinaseemnepõldude külviks vajaliku seemne kindlustamise eesmärgil on keelatud kultuurrohumaade heinaseemet kasutada majanduslikeks külvideks enne seemnepõldude rajamiseks vajaliku seemnekooguse kindlustamist. Eliit- ja esimese paljunduse heinaseemneid on lubatud kasutada ainult raiatavate seemnepõldude seemendamiseks. Et kindlustada kolhooside seemnepõldude rajamist ainult väärtuslike sordiseemnetega, on valitud välja kümme heinaseemneid kasvatavat kolhoosi, kelle ülesandeks jääb eliit-sordiseemne paljundamine ja teiste kolhooside varustamine sellega. Seniajani on eliit-sordiseemne paljundamine toimunud Eesti NSV Sovhocside Ministeeriumi sovhoosides, kust kolhooside seemnepõldude rajamiseks vajalik seeme antakse üle Peasordiviljasalve kaudu kolhoosidele.

Et enamikus kolhoosides puuduvad heinaseemnekasvatuse alal vastavate teadmiste ja praktikaga inimesed, siis tuleb igas kolhoosis ette valmistada vastavate oskustega töötajaid heinaseemne kasvatamiseks. Sellele tööle tuleb kaasa tõmmata kõigepealt kolhoosi noori, kuna heinaseemnekasvatus on huvitavamaid ja võimete kohaseid tööalasid igale püüdlikule maanoorele.

Kolhoosis rajatavad heinaseemnepõllud peavad esijoonel rahuldama kolhoosi enese seemnevajaduse. Seepärast tuleb alustada nende heinaliikide seemnekasvatusega, mille

seemneid on kolhoosis kõige rohkem vaja kultuurrohu-
maade rajamiseks ja põldheina-kasvatuse laiendamiseks.
Selleks on tarvis rajada ja laiendada punase ristiku, rootsi
ristiku, valge ristiku, timuti, pärisaruheina, keraheina, aas-
nurmika, hilisnurmika ja punase aruheina seemnepõlde.
Kui kolhoosis alustatakse uudismaade harimist näiteks hästi
kõdunenud socmaal, kuhu hiljem soovitakse uuskülviga
rajada kulturniit, siis on tarvilik esijoones rajada päris-
aruheina, timuti ja hilisnurmika seemnepõllud. Kultuur-
karjamaade ning pikema kestusega kulturniitude seemne-
segusse tuleb võtta ka võsundilisi alusheinu — niiskemal ja
huumuserikkamal mullal aasnurmikat ja kuivemal plinkinud
mullal punast aruheina. Kerahein on kuivematel mineraal-
muldadel oma kiire ädalakasvuga samuti meie tähtsamaid
karjamaa heintaimi. Punase ristiku ja rootsi ristiku seemne-
heina on otstarbekohane eraldada põldheina põllust, kuna
valge ristiku seemet saab koguda loodusest — muruplatsi-
delt, kultuurkarjamaalt jne.

Kõrsheinte seemnekasvatust on otstarbekohane alustada
1—2 heinaliigiga. Heinaseemnekasvatust järgmistel aastal-
tel laiendades võib seemnekasvatuse võtta ka uusi heinali-
like.

Heinaseemnepõldude rajamisega seoses olevaid töid tuleb
alustada varakult. Ainult siis, kui heinaseemnepõldude raja-
miseks vajalikud eeltööd on tehtud õigeaegselt, saame
heinaseemnepõldude külvid teha hästi haritud ja igale heinali-
igile sobival mullal parimal külviajal ning kindlustada
seega häid seemnesaake.

Heinaseemnepõllu maa valik

Suurte seemnesaakide kindlustamiseks on suure tähtsu-
sega seemnepõllu maa valik. Ainult siis, kui heinaseemne-
põld on rajatud iga heinaliigi erinõuetele vastavale mullale,
võime loota kõrgeid seemnesaake; õigest maa valikust ole-
neb samuti ka seemnepõllu kestus.

Maa valikul on olulisemaks teguriks mulla niiskus, vastu-
pidavus põuale, jäätuse tekkimise oht, mullaviljakus ja
umbrohud. Mõned heinaliigid, nagu aasnurmikas, punane

aruhein jt., ei karda jäätuse tekkimist, kuna kerahein on selles suhtes väga tundlik. Põua käes kannatavad peamiselt hilja valmivad liigid, nagu timut, kuna varavalmiva aasnurmika seemnesaak peaaegu kunagi põua all ei kannata. Soomullal ei õnnestu aruheina ja keraheina seemnekasvatus. Aasnurmikale, hilisnurmikale ja timutile on soo seemnekasvatuseks niisama vastuvõetav kui mineraalmullad. Rajatakse heinaseemnepõld aga säärasele mullale, mis ei vasta heintaime nõuetele, nagu näiteks aasnurmika seemnepõld kuivale ja raskele mullale, siis on seemnepõld juba ette määratud ebaõnnestumisele. Seepärast tuleb heinaseemnepõllu rajamisel arvestada iga heinaliigi nõudeid mullastiku suhtes.

Kõrsheinte seemnepõllud annavad saaki 3—5 aastat ja veelgi kauem, olenedes heinaliigist, mullastikust, väetisest ja harimisest. Pika kestuse ja mullastiku erinõuete tõttu ei saa kõrsheinte seemnepõlde asetada külvikorda, vaid nende rajamiseks tuleb eraldada osa maad põllukülvikorrast. Seemnepõllu maa valikul ja selle eraldamisel on vajalik ette näha ka seemnekasvatuse laiendamist. Kui sama heinaliigi seemnepõllust osa rajatakse ühel aastal ning teine osa kavatsatakse rajada järgmisel aastal, siis tuleb maa eraldada korraga kogu seemnepõllu suuruses. Järgmisel aastal rajatava seemnepõllu maal tuleb kasvatada kartulit või juurvilja, mis võimaldab maad korralikult ette valmistada.

Seemnepõlluks eraldatud põlluosad tuleb kinnistada vastavale lülile enne maaharimise algust ja jätta need sama lüli hooleks kogu seemnepõllu kestuse ajaks.

Maa ettevalmistamine külviks

Heinaseemne kasvatamisel tuleb pearõhk panna maa valikule ja eriti selle ettevalmistamisele, millest oleneb hiljem kogu heinaseemnekasvatuse edu. Maa harimise ülesanne on valmistada heintaimele soodne kasvupind pikemaks ajaks, sest kõrsheinte seemnepõld jääb kultuuri alla vähemalt 3—5 aastaks. Seepärast olgu maa enne külvi umbrohist puhastatud, sügavalt haritud ja hästi väetatud.

Eelvilja suhtes ei ole heinaseemnel erilisi nõudeid. Et seemnepõllu rajamisel on selle kõige kurjemaks vaenla-seks umbrohi, siis tuleb eelviljaks valida niisugune vili, mis jätab järele võimalikult umbrchupuhtama maa. See oleneb aga mitte ainult eelvilja liigist, vaid ka sellest, kuidas toimus eelvilja harimine ja umbrohtude hävitamine. Heaks eelviljaks heinaseemnele on kartul ja juurvili, kui need olid puhtad umbrohist ja said tugeva sõnniku. Samuti heaks eelviljaks heinaseemnele võib pidada tugevat, hästi kasvanud talvvilja, mis jätab järele võrdlemisi umbrohu-puhta maa. Suviviljadest jääb järele võrdlemisi umbrohune maa ja seepärast nad ei ole kohased heinaseemnepõllu eel-viljaks.

Kõrrepõldudel tuleb juba sügisel läbi viia koorimiskünd. Mida varem suudetakse koorimist teostada, seda paremini täidab koorimine temale pandud ülesanded. Koorimisele peab kuiva ilma puhul järgnema äestamine, mis toob juurumb-rohud, eriti orasheina, mullast välja päikese ja tuule kätte kuivama ja loob ka umbrohuseemnetele sügiseseks idane-miseks paremad tingimused. Koorimiskünnile järgneb sügi-sel sügavküünd; kui eelvili oli ilma sõnnikuta, siis tuleb ka sõnnik sügisel välja vedada ja sisse künda.

Enne sügisküüdi on soovitav anda ka mineraalväetisi (K ja P). Sügisküüni järel põldu enne talve tulekut enam edasi ei harita.

Sügiskünnil on suur tähtsus, kuna see võimaldab heina-seemnete varajasemat külvi. Varakult külvatud heina-seemnepõld annab esimesel lõikusaastal hea seemnesaagi, kuna hilisemate külvide puhul järgmise aasta seemnesaak vastavalt heintaimede liigile vähem või rohkem langeb.

Kui sügisel jäi põld ilma sõnnikuta, tuleb see anda kevadel hästi varakult, et vältida kevadise mulla niiskuse asja-tut kaotsiminekut; mulla niiskuse säilitamine on umbrohtude hävitamise kõrval tähtsamaid asjaolusid, mida põllu ette-valmistamisel külviks tuleb silmas pidada. Kevadine künd tuleb kiiresti maha äestada.

Sügisene künd tuleb samuti kevadel varakult äestada või libistajaga tasaseks tõmmata. Järgnevalt kohendatakse põldu vedruäkkega, mille järel see rullitakse ja äestatakse kergemate äkete-ga. Kui sügisel küntud maa on talve jook-

sul liiga tihedaks vajunud, siis on kevadel vajalik teha kordusküнди.

Kui umbrohtude hävitamise eesmärgil toimub maaharimine kuni juunikuuni, siis peab maaharimisel võtma kindlaks reegliks, et iga maaharimise järk lõpeks kerge äestamisega. Tiheda mullakihi peale jääb pärast äestamist õhuke sõreda mulla kiht, mis takistab niiskuse auramist mullast.

Külvamisel satub seeme tiheda, kohendamata kihi lähedale, kust ta saab idanemiseks vajalikku niiskust, mis imbub üles alumistest mullakihtidest. Et kevadisel maaharimisel hävitatakse umbrohuseemneid ainult mulla pealises kihis, siis oleks suur viga enne külvi maad mõne riistaga sügavalt harida või ümber pöörata. Umbrohuseeme, mis enne külvi pinnale pööratakse, tärkab juba enne heintaimi ja matab heinaorase enda alla.

Seemnepõllu külv

Heinaseemnepõllu külviks kasutatagu umbrohust ja võõrliikidest puhast seemet. Heinaseemne kiire paljundamise eesmärgil tuleb külvata reas ja ilma katteviljata. Külvatakse siis, kui maa on umbrohtudest täiesti puhtaks haritud. Umbrohupuhtale maale on soovitav heinaseemet külvata kevadel, sest kevadised külvid arenevad hästi välja ja annavad järgmisel aastal rikkaliku seemnesaagi. Umbrohtude hävitamise vajaduse tõttu jäävad aga heinaseemne külvid sagedasti suveks. Suvine külv ei ole heintaimedele ohtlik, kui muld on õige harimisega niiske hoidud. Kõige enne külvatagu aeglase arenemisega heintaimed — aasnurmikas ja punane aruhein. Need külvatagu juuni lõpul või juuli esimestel päevadel. Harilikku aruheina ja keraheina võib külvata juuli keskel, timutit ja hilisnurmikat juuli lõpuni.

Et heinaseemnekülve kultuurrohumaaade rajamiseks võib teha veel augustikuul ja isegi septembrikuu algul, siis arvatakse sagedasti, et ka heinaseemnepõlde võib külvata sügisel. Heinaseemnepõldude rajamine augustikuu lõpul või septembrikuul ei kindlusta aga enam seemnepõldude head kordaminekut ja kõrgeid seemnesaake.

Olenedes seemendatava pinna suurusest, kasutatakse seemne külvamiseks heinaseemnepõllule kas käsikülvimasinaid või hobustega veetavaid masinaid. Väiksemate seemnepõldude külvamiseks on soovitav kasutada käsikülvimasinaid, mille tööjõudlus päevas 50 sm reavahede juures on 1 hektaar. Käsikülvimasinaga saame täpselt reguleerida seemne hulka ja seemet külvata täpselt soovitavasse sügavusse, mille tagajärjel seemnepõld tärkab ühtlaselt. Suuremaid põlde võib külvata reaskülvimasinaga, selleks suletagu osa külvitorusid, vastavalt vajalikule reavahe laiuusele, ja reguleeritagu masin täpselt külvinormile.

Heinaseemne külvisügavus on 1—3 sm. Peeneseemnelised ja aeglase algarenemisega heintaimed, nagu aasnurmikas ja hilisnurmikas, tuleb külvata madalamale kui kiiresti arenevad heintaimed. Samuti oleneb külvisügavus mullastikust. Kuival kergel soomaal tuleb külvata sügavamale kui raskel mineraalmullal. Pärast külvi tuleb reakohad tihedasti kinni rullida.

Seemne vähesuse korral võib aasnurmika seemnepõldu rajada ka istutamise teel. Selleks kasvatatakse taimed enne valmis või võetakse need vanemast seemnepõllust ja istutatakse korrapärastesse ridadesse 1×1 või $1 \times 0,5$ m vahedega, nii et reavahesid oleks võimalik harida kahes, ristamisi suunas. Soovitav istutamise aeg on kevad, siis jõuavad taimed veel istutamise aastal hästi juurduda ja võrsuda ning järgmisel aastal anda seemet. Istutatud seemnepõld annab head seemnesaaki, kuna maaharimine on kahtepidi läbiajamise tõttu põhjalikum. Mida pehmem on muld, seda kiiremini võrsuvad taimed ning seda kiiremini sünnib kokkukasvamine.

Heinaseemnepõllu hooldamine kasvu ajal

Heinaseemnepõllu hooldamistöodes omab erilist tähtsust harimine külvi aastal. Kui külvi aastal suudetakse seemnepõldu hoida umbrohupuhtana, siis on loodud kõik eeldused kõrgete seemnesaakide saamiseks. Samuti on siis järgmistel aastatel heinaseemnepõllu harimine hõlpus ja vähe tööjõudu nõudev. Jäetakse aga heinaseemnepõllu harimine

külviaastal hiljaks ning lastakse põld umbrohtuda, siis ei ole loota seemnepõllu head kordaminekut ja ka järgmiste aastate harimistöodega ei suudeta umbrohete enam täielikult hävitada.

Mõnikord vajab heinaseemnepõld hooldamist juba enne heintaimede tärkamist. Kui pärast külvi tuleb peatselt tugev vihm, mis põllu koorikusse lööb, siis takistab see kõrreliste heintaimede tärkamist. Kooriku hävitamiseks võib kasutada kergeid äkkeid, mis ainult õhukeselt mulda vajuvad, ilma tärkavaid taimi eriliselt vigastamata. Koorikut võib hävitada ka kerge puurulliga, millesse on tihedalt naelu löödud niiviisi, et nende otsad 2—3 sm puust välja ulatuvad.

Umbrohtude tõrjet tuleb sagedasti alustada kohe pärast heintaimede tärkamist. Noore orase reavahede läbiajamiseks on otstarbekohane kasutada käsikultivaatorit. Kultivaatori noad seatacu otstega väljapoole nii, et läbiajamisel jääks taimerida kahe noa vahele. Algul tuleb hävitada just rea külje all tärganud umbrohtusid, kuna reavahede keskelt saab neid kergema vaevaga hävitada ka hiljem. Nimelt kui heintaimed on juba 10—15 sm pikkused, aetakse reavahed umbrohtude hävitamiseks ja mulla kohendamiseks läbi hobukultivaatoriga — siiliga. Siil kujuneb kolhoosis peaaegu asendamatuks maaharimise riistaks, sest seda saab peale heinaseemnepõldude reavahede harimise veel väga hea educa kasutada ka juurvilja ja kartuli läbiajamiseks. Õigesti töökorda seatud siil ei pillu mulda kahele poole kõrvale, mis omab eriti tähtsust noore heinaorase ja juurvilja juures, kus kõrvalepillutud muld noore taimed matab ja lämmatab. Ridadesse kasvamajäänud umbrohud tuleb kitkuda käsitsi või kui umbrohtusid esineb massiliselt, siis saab nende kasvu pidurdada ka masinaga üleniitmisega. Eriti häid tulemusi annab niidumasina kasutamine vesiheina (virna) jt. seemneumbrohtude hävitamisel heinakülvidest, nagu näitavad Väimela Öppemajandi kogemused.

Kui esimesel aastal on umbrohtu tõrjet teostatud korralikult, siis seisneb järgnevatel aastatel hooldamine ainult varakevadises ja sügiseses siiliga läbiajamises. On täiesti vale jätta esimene kevadine läbiajamine nii hiljaks, et muld ridade vahel juba tugevasti paatub. Pärast kevadist läbi-

ajamist on soovitav põldu veel äestada. Teiskordne läbi-
ajamine sünnib sügisepoole, pärast heinaseemne koristamist.

Kõrsheinte seemnepõllule antakse igal sügisel või keva-
del vara 1,5 ts kaalisoola, 3,0 ts superfosfaati ja 2,0 ts läm-
mastikväetist. Soos ei ole tarvis anda lämmastikväetist,
kuid kaaliumi ja fosfori norme peab vastavalt soomulla ise-
ärasusele suurendama. Fosfor-ja kaaliumväetised külvatakse
laialt, lämmastikväetis aga ridadele. Vanemaile seemnepõl-
dudele on soovitav pärast koristamist anda komposti või
hästikõdunenud sõnnikut.

Ristiku seemneheina eraldamine põldheinast

Igal kolhoosil tuleb kasvatada ristikuseemet vähemalt
oma tarviduse rahuldamiseks. Ristiku seemnehein eralda-
takse tavaliselt põldheinapõllust. Reaskultuurina kasvata-
takse ristikuseemet ainult sordiseemne kiiremaks paljunda-
miseks. Reaskultuuride puhul toimub maaharimine ja
seemnepõllu hooldamine üldiselt samaselt kui kõrsheinte
puhul.

Paremate seemnesaakide saamiseks tuleb seemneristikuks
valida võrdlemisi tiheda heinakamaraga, õiterohke, umb-
rohupuhas ja ühtlane põlluosa. Oma tarviduse rahuldami-
seks on vaja seemneheinaks jätta põldheina pindalasiid nii
suures ulatuses, et see vastaks 10—15% -le järgmisel aastal
külvamisele tulevast põldheina pindalast. Ristiku seemne-
põld jäetakse keskmise niiskusega, mitte liiga raskele ega
ka kergele mullale. Et ristik tolmleb putukate, kimalaste
(maamesilaste) ja mesilaste abil, siis tuleb ristiku seemne-
põld jätta sinna, kus pesitseb rohkem kimalasi, s. o. niit-
tude, raieistike või võsastike lähedusse. Et põldheinast oleks
võimalik eraldada väärtuslikku seemneristikut, siis tuleb
sellega arvestada juba põldheina külvamisel. Sellele põllu-
osale, kust järgmisel aastal soovitakse jätta seemneristik,
tuleb külviks kasutada umbrohupuhas ja kõrge külviväär-
tusega seemet ja ristikut külvata puhtalt, segamata teiste
heinaseemnetega. Ristiku seemnesaakide tõstmiseks tuleb
igal kolhoosil laiendada mesilaste pidamist ja dresseerida
neid ristiku seemneheina tolmutamiseks.

Eesti NSV oludes põldheina talvekindluse parandami-

seks ja heinasaagi tõstmiseks on soovitatav seemneheinaks jätta hilist punast ristikut. Hilise ristiku seemnepõld eraldatakse teise aasta põldheina esimesest niidust; kui aga teise aasta hein ei kõlba seemneheinaks, siis eraldatakse seemnehein esimese aasta heinast. Võitluseks ristikunirplase (ristikukärsaka) hävitustöö vastu on soovitatav teostada seemnepõllul eelniitu. Eelniidu sihiks on ristiku õitsemisaja edasilükkamine, sest hiljem on enam kimalasi ristikut tolmutama ja vähem ristikunirplaste tõuke hävitustööd tegemas. Varajase ristiku seemet võib võtta nii esimesest kui ka teisest (ädala-) heinast.

Seemnepõldudele tuleb anda väetist 3,0 ts superfosfaati ja 1,5 ts kaalisoola ha-le.

Suuremad umbrohud hävitatagu seemnepõllult kevadel, siis kui ristiku taimed on väikesed, väljatorkimise teel. Hiljem on vajalik veel teiskordselt seemnepõld läbi käia ja kasvama jäänud umbrohud välja kitkuda.

Seemneheina koristamine

Kõrsheinte seemnepõld tuleb koristada siis, kui seeme on peaaegu küps, sest paljud liigid hakkavad täisküpsuseni jõudes kiiresti varisema. Küpsuse määramisel tuleb silmas pidada seemne küpsust, mitte aga kõrre värvust. Mõnel liigil on kollaka kõrre puhul seeme alles üsna toores, teisel on aga kõrs päris rcheline, kuid seeme variseb (hilisnurmikas). Seepärast tuleb seemne valmimise ajal seemnepõldu iga päev kontrollida.

Suuremad heinaseemnepõllud niidetakse heina- või viljaniitjaga või koristatakse isesidujaga. Lamandunud seemnepõllud tuleb niita vikatiga. Tugevama kõrrega heinad, mida saab peaaegu alati masinaga koristada, on kerahein, timut; nõrgema kõrrega on pärisaruhein, punane aruhein ja hilisnurmikas. Heinaseemnepõllu lamandumine ei tee eriti muud paha, kui et raskendab koristamist.

Kõrsheinte seemnepõlde võib koristada igasuguse ilmaa. Niiskelt või koguni märjalt kokkupandud kõrreliste hein-taimede vihud ei lähe väikestes hakkides kopitama. Ristikut ei tohi aga märjalt kokku panna, kuna see läheb rõugus kergesti kopitama. Kõrsheinad seotakse väikestesse

vihkudesse, mille läbimõõt on 12—15 sm sideme kohalt. Vihud asetatakse 5—7 kaupa hakki, kus nad tuule ja päikese käes kiiresti kuivavad. Hakki asetatud vihkude laduvad (pikemad kõrred) murtakse kahekorra (alla) ja seotakse siis haki latv peene sidemega kinni. Siis tuul ei saa hakke lõhkuda ja seemet pikematest kõrrest välja rabada. Pärast umbes kahe nädalast põllul kuivamist tuleb seemnehein peksta või vedada varjualustesse. Lubamatu on seemneheina hakke jätta kauemaks ajaks põllule, kus seeme vihmade tagajärjel kaotab palju oma väärtusest. Seemne varisemise vältimiseks tuleb võtta tarvitusele kõik abinõud, eriti veo ja peksu juures. Sisseveol vankri põhi kaetagu riidega ja kogu hakk tõstetagu korraga vankrile.

Ristik õitseb mitu nädalat, seepärast valmib ka seeme erinevail aegadel. Kuna kõik nutid ei ole ühtlaselt seemet täis, tuleb koristusaeg valida kõige rohkem seemet sisaldavate nuttide küpsuse kohaselt. Täisküpses seemneheinas kipuvad nutid varisema. Kui seemnehein on täiesti küps ja koristamisaja ilmad ilusad, tuleks niitmine ette võtta hommikuse kastega. Rõukudesse asetamine peab toimuma nii, et iga hangutäis kohe oma kohale satub, et tooja seda varem maha ei paneks ega rõugus enam ümber ei tõstaks. Pärast 1—2-nädalast redelitel järelkuivamist tuleb seemnehein peksta või sisse vedada.

Seemneheina saab peksta hariliku viljapeksumasinaga. Ristikuseemne nuttidest väljahõõrumiseks kasutatakse ristikuseemne hõõrumismasinat või selleks vastavalt ümberehitatud peksukorviga viljapeksumasinat. Ka nurmika seemned vajavad pärast peksmist hõõrumist, sest seemned on karvased. Hõõrumiseks võib kasutada ristikuseemne hõõrujat.

Üldse on heinaseemne puhastamine lihtne ja kerge, kui seemnepõld oli puhas umbrohust ja võõrliikidest ning peksumasina töö oli korralik. Nii algab siis heinaseemne puhastamine juba põllul — kui põld on puhas, saab kergesti ka puhta seemne.

Seemne, mis sisaldab veel rohkesti niiskust, tuleb hiljem kuivatada, temperatuuri ettevaatlikult tõstes kuni 50—60°C. Kuivadel suvedel võib heinaseemne põllul nii kuivaks saada, et järelkuivatamine enam hädavajalik ei ole.

Andmeid tähtsamate heintaimede seemnekasvatuse kohta.

Liik	Külviaeg	Reavahede laius sm	Külvinorm kg/ha	Sobivamad mullad
Punane ristik	Kevad	12—15*)	12—15	Keskised põllumullad
Rootsi ristik	Kevad	12—15*)	10—12	Igasugused põllumullad
Valge ristik	Kevad	12—15*)	10—12	Kergemad ja keskmised mullad
Lutsern	Kevad	40—45	8—10	Lubjarikkad, läbilaskva põhjaga mullad
Valge mesikas	Kevad	50—60	10—15	Lubjarikkad rähkmullad
Timut	Kevadest augusti kespaigani	40—50	6—10	Kõik mullad (ka soo), peale liiga kuivade
Harilik aruhein	Kevad, juuli esimene pool	45—50	10—15	Viljakad mineraalmullad
Kerahein	Kevad, juuli algus	45—55	8—10	Keskised ja kergemad põllumullad
Aasnurmikas	Kevad	55—60	6—8	Keskised ja kergemad põllumullad, ka soo
Hilisnurmikas	Kevadest augusti esim. päevadeni	40—45	6—7	Keskised põllumullad, ka soo
Punane aruhein	Kevad	45—50	7—8	Keskised ja kergemad põllumullad
Paelrohi	Kevad, juuli	60—70	6—8	Kobedad huumuserikkad mullad, ka soo
Bekmannia	Kevadest augusti esim. päevadeni	45—50	10—15	Niisked, huumuserikkad mullad, ka soo
Inglise raihein	Juuli, augusti esim. päevad	45—50	10—12	Tegusad, huumuserikkad mullad, ka soo
Aas-rebasesaba	Kevadest augusti esim. päevadeni	45—50	8—10	Niisked, huumuserikkad mullad, ka soo
Ohtetu luste	Kevadest augusti esim. päevadeni	60—65	15—20	Kergemad, kobedad mullad
Prantsuse raihein	Kevadest juuli lõpuni	50—50	15—20	Keskised ja kergemad mullad

*) või laialkülv.

SISUKORD

Heinaseemnepõllu maa valik	6
Maa ettevalmistamine külviks	7
Seemnepõllu külv	9
Heinaseemnepõllu hooldamine kasvu ajal	10
Ristiku seemneheina eraldamine põldheinast	12
Seemneheina koristamine	13

Vastutav toimetaja H. Sarv

Tehniline toimetaja E. Plaks

Kaanejoonise valmistanud R. Tungla

Х. Мязепп. В каждом колхозе должно быть поле семенных трав

На эстонском языке

Ladumisele antud 8. XII 1949. Trükkimisele antud 22. XII 1949. Trükiarv 5000.

Trükipoogna d 1. Tell mise nr. 2295. MB-07845.

Graaf.katõöstus „Oktoober“, Tallinn, Tartu mnt. 49.

50 kop.

A-17909
15

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00496471 6